

MARIA JOLANTA ORŁOWSKA

Bydgoszcz

Potencjał i efektywność czynników produkcji gospodarstw rolniczych – Polska w odniesieniu do Unii Europejskiej w świetle danych FADN

Wprowadzenie

Polskie rolnictwo musi konkurować z rolnictwem innych krajów UE. Jego zasoby pracy stanowią 18% zasobów UE, a zasoby ziemi 9%. Zdecydowanie też niższy jest jego udział w nakładach kapitałowych. Stanowią one 5,2% ponoszonych przez rolnictwo UE. Relacje pomiędzy czynnikami produkcji w rolnictwie polskim są inne, niż przeciętnie w UE. Na jedną osobę zatrudnioną przypadają około 2-krotnie mniejsze zasoby ziemi oraz 3,5 razy niższe nakłady kapitałowe. Pokazuje to wyposażenie zasobów pracy (czynnik aktywny w procesie produkcji) w pozostałe dwa czynniki (ziemię i kapitał) i dowodzi słabej konkurencyjności polskiego rolnictwa (w zakresie konkurencji zasobowej). Wskazuje na niską wydajność pracy. Prawie dwukrotnie niższa niż średnio w UE jest także relacja nakłady kapitału–zasoby ziemi. Względnie niska jest więc intensywność wytwarzania, czego efektem jest zaledwie 5,7% udział polskiego rolnictwa w wolumenie produkcji UE. Duże zasoby ziemi, pracy, niskie nakłady oraz relatywnie niski poziom produkcji są przyczyną niskiej produktywności zasobów w rolnictwie polskim¹.

---

¹ W. Poczta, P. Siemiński, *Kierunkowe rozwiązania systemowe modelu płatności bezpośrednich z punktu widzenia interesu polskiego rolnictwa*, w: *Reforma Wspólnej Polityki Rolnej w kon-*

Produktywność jest miarą efektu osiągniętego z poszczególnych czynników produkcji^{2,3}. Konkurencyjność gospodarstw tylko wtedy jest możliwa, jeżeli dysponują one odpowiednią ilością zasobów z właściwymi proporcjami pomiędzy nimi oraz efektywnie je wykorzystują^{4,5}. Efektywność jest tym wyższa, im większy efekt przypada na jednostkę nakładu⁶. W warunkach silnej konkurencji dla wielu gospodarstw wyzwaniem stał się wzrost efektywności produkcji. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolniczych i sprawność gospodarowania (efektywność użytych w procesie produkcji zasobów) są elementami rozstrzygającymi o poziomie dochodów w dłuższym okresie⁷. Na podstawie wypracowanego dochodu rolniczego można dokonać oceny opłaty czynników produkcji rolniczej, w tym wydajności pracy w gospodarstwie rolnym⁸. Celem pracy była ocena potencjału oraz efektywności (produktywności i dochodowości) czynników produkcji polskich gospodarstw rolniczych na tle gospodarstw Unii Europejskiej. Analizowano także intensywność produkcji, wartość produkcji, oraz udział dopłat w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Badaniami objęto lata 2010–2011.

1. Materiał i metoda

Źródłem danych były informacje gromadzone w ramach FADN (ang. *Farm Accountancy Data Network*) według jednolitych zasad dla statystycznie reprezentatywnej próby gospodarstw towarowych działających na obszarze UE, dostępne na stronie internetowej <http://www.ec.europa.eu/agriculture/rica>.

---

tekście potrzeb i interesów polskiego rolnictwa, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej Departament Polityki Integracyjnej, Warszawa 2008, s. 172–177.

² A. Woś, *Produkcyjność czynników wytwórczych*, w: *Encyklopedia Ekonomiczno-Rolnicza*, WRiL, Warszawa 1984, s. 579–580.

³ R. Manteuffel, *Ekonomika i organizacja gospodarstwa rolniczego*, PWRiL, Warszawa 1979, s. 60.

⁴ F. Tomczak, *Czynniki produkcji rolniczej*, w: *Encyklopedia Ekonomiczno-Rolnicza*, WRiL Warszawa 1984, s. 94–95.

⁵ J. Rajtar, *Proces produkcji w rolnictwie*, w: *Encyklopedia Ekonomiczno-Rolnicza*, WRiL Warszawa 1984, s. 570.

⁶ J. Kulawik, *Wybrane aspekty efektywności rolnictwa*, w: *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej 1*, Dział Wydawnictw IERiGŻ – PIB, Warszawa 2007, s. 1, 3–16.

⁷ J.S. Zegar, *Dochody rolników po akcesji w Unii Europejskiej*, Raport, „Realia i co dalej 2011” nr 4, Fundacja Rozwoju, Warszawa, s. 30.

⁸ J.S. Zegar, *Dochody w rolnictwie (metodologia, stan i tendencje)*, IERiGŻ PIB, Warszawa 2008, s. 6 [http://prof_zegar_k2_pdf\(30.01.2014\)](http://prof_zegar_k2_pdf(30.01.2014)).

Zmienne w bazie są szczegółowo opisane, określone odpowiednimi symbolami i jednoznacznie zdefiniowanymi algorytmami obliczania. Pozwalają one ocenić sytuację ekonomiczną gospodarstw z różnych regionów i krajów, w różnych okresach oraz na porównanie ich niezależnie od kierunku produkcji i regionu⁹. Z uwagi na to, że Wyniki standardowe FADN – poziom 1 zawierają wartości średnie dla wyłanianych grup gospodarstw rolnych o określonej minimalnej liczebności, w badaniach zastosowano metody analizy szeregów statystycznych, metody analizy pionowej i poziomej. Oceniano potencjał produkcyjny gospodarstw mierzony wielkością ekonomiczną wyrażoną w tys. euro (SE005), powierzchnią użytkowanych użytków rolnych w ha (SE025), aktywami ogółem w tys. euro (SE436) oraz nakładami pracy ogółem w AWU¹⁰ (SE010) i nakładami pracy własnej wyrażonymi w FWU¹¹ (SE015). Intensywność produkcji zmierzono kosztami bezpośrednimi (SE281) oraz kosztami nawozów (SE295) i środków ochrony roślin (SE300) wyrażonymi w euro w przeliczeniu na 1 ha UR. Oceniano także, wyrażone w euro, wartość produkcji (SE131) oraz koszty ogółem (SE270) poniesione na 100 euro produkcji. Do oceny efektywności czynników produkcji posłużono się wskaźnikami produktywności i dochodowości. Produktywność określono relacją wartości produkcji (SE131) do nakładów poszczególnych czynników produkcji: ziemi (SE025), pracy ogółem (SE010) i kapitału – w przeliczeniu na 100 euro aktywów ogółem (SE436), dochodowość odnosząc wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego do nakładów ziemi (SE025), pracy własnej (SE015) oraz kapitału – w przeliczeniu na 100 euro aktywów ogółem (SE436). Wykorzystano informacje z gospodarstw prowadzących rachunkowość FADN w latach 2010–2011.

2. Potencjał produkcyjny, intensywność oraz wartość produkcji gospodarstw rolniczych – Polska na tle UE

Polskie gospodarstwo rolnicze, będące w polu obserwacji FADN, pod względem wielkości ekonomicznej w latach 2010–2011 było gospodarstwem

---

⁹ L. Goraj, S. Mańko, *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Difin, Warszawa 2009, s. 40.

¹⁰ AWU – jednostka przeliczeniowa pracy ogółem (ang. *Annual Work Unit*).

¹¹ FWU – nakłady pracy w ramach działalności operacyjnej gospodarstwa rolnego członków rodziny.

małym (według klasyfikacji ES6¹²). Tylko nieznacznie większe od gospodarstwa Słowenii i Bułgarii, ponad dwukrotnie mniejsze niż przeciętnie w UE, zbliżone było do gospodarstwa litewskiego. Najmniejszą wielkością ekonomiczną spośród gospodarstw UE charakteryzowały się gospodarstwa rumuńskie i greckie, największą: Holandii, Słowacji i Danii (tabela 1). Również wielkość obszarowa średniego polskiego gospodarstwa była znacznie mniejsza niż przeciętnie w UE. Najmniejsze były gospodarstwa Malty, Cypru, Grecji, Rumunii i Słowenii, największe zaś: Słowacji, Czech i Wielkiej Brytanii (tabela 1). Wartość majątku średniego polskiego gospodarstwa także była ponad dwukrotnie niższa, niż przeciętnie w UE. Najwyższą wartość aktywów odnotowano w gospodarstwach: Danii, Holandii, Wielkiej Brytanii i Luksemburga, najniższą zaś Rumunii (tabela 1). W latach 2010–2011 nakłady pracy ogółem w polskim gospodarstwie mierzone liczbą pracowników pełnozatrudnionych (AWU) były nieco wyższe niż przeciętne w UE. Działalność polskich gospodarstw oparta była głównie na pracy członków rodzin. Największymi nakładami pracy ogółem charakteryzowały się gospodarstwa słowackie oraz czeskie oparte przede wszystkim na najmniejszej sile roboczej, najmniejszymi – irlandzkie oparte na pracy własnej (tabela 1).

Tabela 1

Wielkość ekonomiczna, powierzchnia UR, wartość aktywów ogółem oraz nakłady pracy ogółem i nakłady pracy własnej w przeciętnym gospodarstwie państw UE w latach 2010–2011

Kraj	Wielkość ekonomiczna w tys. euro (SE005)	Pow. UR w ha (SE025)	Aktywa ogółem w tys. euro (SE436)	Nakłady pracy ogółem w AWU (SE010)	Nakłady pracy własnej w FWU (SE015)
Belgia	236,4	47,9	580,1	2,1	1,7
Bułgaria	22,2	33,4	103,3	2,5	1,2
Cypr	33,1	9,2	256,8	1,5	1,0
Czechy	240,9	224,0	780,2	6,5	1,3
Dania	292,7	93,1	2603,2	1,7	0,8
Niemcy	190,4	81,2	772,1	2,1	1,3
Grecja	17,0	8,5	93,2	1,3	1,1
Hiszpania	54,9	36,6	327,3	1,4	1,0
Estonia	66,9	117,0	185,3	2,0	1,0

¹² Grupowanie gospodarstw według wielkości ekonomicznej: 2 000 ≤ € < 8 000 – bardzo małe; 8 000 ≤ € < 25 000 – małe; 25 000 ≤ € < 50 000 – średnio małe; 50 000 ≤ € < 100 000 – średnio duże; 100 000 ≤ € < 500 000 – duże; € ≥ 500 000 – bardzo duże.

Kraj	Wielkość ekonomiczna w tys. euro (SE005)	Pow. UR w ha (SE025)	Aktywa ogółem w tys. euro (SE436)	Nakłady pracy ogółem w AWU (SE010)	Nakłady pracy własnej w FWU (SE015)
Francja	154,5	87,1	410,1	2,0	1,5
Węgry	40,1	46,8	134,7	1,5	0,7
Irlandia	35,4	44,1	800,9	1,1	1,1
Włochy	57,3	15,8	343,8	1,3	1,0
Litwa	23,6	47,0	106,0	1,8	1,4
Luksemburg	158,0	83,2	1085,1	1,7	1,5
Łotwa	32,5	70,8	106,0	2,0	1,4
Malta	29,9	2,7	192,6	1,4	1,3
Holandia	370,1	35,1	2241,5	2,8	1,5
Austria	56,7	31,0	395,7	1,4	1,3
Polska	23,7	18,4	145,6	1,7	1,5
Portugalia	31,8	24,5	99,4	1,6	1,3
Rumunia	8,8	9,9	33,3	1,4	1,2
Finlandia	75,1	55,0	395,9	1,3	1,2
Szwecja	119,2	98,0	710,1	1,4	1,1
Słowacja	352,5	501,6	829,9	12,9	1,3
Słowenia	21,4	11,4	199,1	1,8	1,7
Wielka Brytania	186,4	157,6	1400,8	2,1	1,3
UE-27	57,1	32,1	300,6	1,6	1,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie FADN.

Najbardziej intensywną produkcję mierzoną kosztami bezpośrednimi prowadziły gospodarstwa: Malty, Holandii, Belgii, Danii i Cypru, najmniej: Łotwy, Litwy, Bułgarii oraz Estonii. Intensywność produkcji polskiego gospodarstwa była niższa niż przeciętna w UE. Najwyższą natomiast intensywność produkcji, mierzoną kosztami nawozów i środków ochrony roślin, odnotowano w gospodarstwach: Malty, Holandii, Belgii, Cypru i Włoch, najniższą: Estonii, Łotwy, Portugalii i Rumunii. Intensywność polskiego gospodarstwa była na poziomie przeciętnego w UE (tabela 2).

Rezultatem wykorzystania zasobów gospodarstwa w procesie produkcji (w ujęciu finansowym) jest wartość produkcji. Najwyższą jej wartość uzyskały w latach 2010–2011 gospodarstwa: Włoch, Holandii, Słowacji oraz Danii, najniższą: Rumunii, Słowenii, Polski, Portugalii, Bułgarii i Malty (tabela 2). W UE przeciętnie do wytworzenia 100 euro produkcji trzeba było ponieść 88,3 euro kosztów ogółem. Najwyższe koszty ogółem w przeliczeniu na 100 euro produkcji poniosły gospodarstwa: Słowacji, Finlandii, Czech, Szwecji, Luksemburga, Łotwy, Estonii, Słowenii i Danii, najniższe: Włoch, w polskim gospodarstwie były niższe niż przeciętnie w UE (tabela 2).

Tabela 2

Intensywność produkcji mierzona kosztami bezpośrednimi na 1 ha UR, kosztami nawozów i środków ochrony roślin na 1 ha UR, produkcja oraz koszty ogółem w przeliczeniu na 100 euro wartości produkcji gospodarstw państw UE w latach 2010–2011

Kraj	Koszty bezpośrednie w euro na 1 ha UR SE281/ SE025	Koszty nawozów i środków ochrony roślin w euro na 1 ha UR SE295+SE300/SE025	Produkcja w tys. euro (SE131)	Koszty ogółem na 100 euro wartości produkcji SE270/ SE131*100
Belgia	2138,8	300,4	229,0	85,7
Bułgaria	314,0	109,7	30,1	93,1
Cypr	1732,9	293,7	35,2	79,6
Czechy	563,0	162,6	263,4	115,7
Dania	1914,9	178,3	372,1	102,8
Niemcy	1040,4	249,0	204,3	98,9
Grecja	795,1	261,2	229,7	72,6
Hiszpania	476,8	124,0	46,9	76,9
Estonia	325,9	80,4	71,0	107,7
Francja	634,2	230,4	175,1	92,0
Węgry	489,4	140,1	49,6	95,2
Irlandia	512,1	121,5	44,0	95,3
Włochy	824,7	225,2	500,5	66,5
Litwa	294,8	105,9	313,9	89,6
Luksemburg	770,6	165,5	150,0	112,6
Łotwa	290,7	83,4	39,7	110,1
Malta	6739,8	464,7	32,0	87,9
Holandia	4627,6	406,7	443,9	92,2
Austria	565,7	93,6	59,6	89,3
Polska	612,3	176,1	26,1	82,4
Portugalia	438,7	96,4	27,2	79,4
Rumunia	445,4	99,8	12,1	70,8
Finlandia	620,5	131,3	79,9	133,4
Szwecja	756,2	119,6	144,1	113,4
Słowacja	436,7	120,6	375,1	137,3
Słowenia	1039,4	138,3	24,2	104,2
Wielka Brytania	672,2	149,7	219,2	93,9
UE-27	716,8	175,7	61,1	88,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie FADN.

3. Produktywność i dochodowość czynników produkcji polskich gospodarstw na tle gospodarstw UE

Gospodarstwa rolnicze państw UE różniły się wskaźnikami produktywności i dochodowości. Produktywność ziemi w polskim gospodarstwie w analizo-

wanym okresie była o ponad 24% niższa niż przeciętna w UE. Wysokim wskaźnikiem – charakteryzowały się gospodarstwa państw o najwyższej intensywności produkcji mierzonej poziomem kosztów bezpośrednich na 1 ha UR: Malty i Holandii, niskim: Łotwy, Estonii, Litwy i Słowacji. Produktywność pracy w polskim gospodarstwie mierzona wartością produkcji na 1 pełnozatrudnionego (AWU) była ponad 60% niższa niż przeciętna w UE. Niższa była tylko w gospodarstwach Rumunii Słowenii i Bułgarii. Najwyższą produkcję na 1 pełnozatrudnionego AWU zaobserwowano w gospodarstwach duńskich i holenderskich. Rolnictwo charakteryzuje z reguły niska produktywność majątku, która jest efektem zróżnicowanych środków trwałych gospodarstw, często wykorzystywanych w krótkim czasie w ciągu roku oraz znacznej części środków trwałych będących osłoną produkcji¹³. Produktywność aktywów w polskim gospodarstwie była niska, 9% niższa niż przeciętnie w UE. Najwyższą produkcję w przeliczeniu na 100 euro aktywów uzyskały gospodarstwa słowackie, francuskie, estońskie, węgierskie, łotewskie, rumuńskie i bułgarskie, najniższą: Irlandii, Słowenii, Włoch, Cypru, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii (tabela 3).

Zróżnicowana była dochodowość ziemi. Najwyższą charakteryzowały się gospodarstwa: Malty, Grecji, Holandii, Włoch, Cypru i Belgii, najniższą: Czech, Szwecji, Danii i Bułgarii. W polskim gospodarstwie dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego uzyskany z 1 ha UR był o około 10% niższy od przeciętnego w UE. Gospodarstwa różniły się także dochodowością pracy. Najwyższy dochód w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny odnotowano w gospodarstwach: Holandii, Wielkiej Brytanii i Belgii, najniższy Bułgarii, Słowenii, Słowacji i Polski. Sytuacja polskiego, średniego gospodarstwa na tle innych krajów UE nie była korzystna. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 FWU był ponad 50% niższy niż przeciętny w UE. Najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 100 euro aktywów odnotowano w gospodarstwach Rumunii, Litwy i Grecji, najniższy: Słowacji, Danii, Szwecji, Holandii i Irlandii. W polskim gospodarstwie był o 17,5% wyższy niż przeciętnie w UE.

---

¹³ L. Goraj, S. Mańko, *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Difin, Warszawa 2009, s. 191.

Tabela 3

Produktywność i dochodowość czynników produkcji gospodarstw rolniczych państw UE w latach 2010–2011

Kraj	PRODUKTYWNOŚĆ				DOCHODOWOŚĆ				Udział salda do- płat i podatków do działalności ope- racyjnej w docho- dzie z rodzinnego gospodarstwa rol- nego w % SE600/SE420
	Produkcja ogółem w euro/ 1 ha UR SE131/ SE025	Produkcja ogółem w eu- ro/ 1 AWU SE131/SE010	Produkcja ogółem w euro na 100 euro aktywów ogółem SE131/SE436*100	Dochód z ro- dzinnego gospo- darstwa rolnego w euro na 1 ha UR SE420/SE025	Dochód z ro- dzinnego gos- podarstwa rol- nego w eu- ro na 1 FWU	Dochód z rodzinnego gospo- darstwa rolnego w euro na 100 euro wartości aktywów ogółem SE420/SE436*100			
Belgia	4845,3	109952,3	39,0	1219,1	39041	9,8			42,5
Bułgaria	944,5	13040,0	32,0	233,9	3368	7,9			71,2
Cypr	4062,3	24045,8	14,8	1355,5	11515	4,9			33,6
Czechy	1301,5	45302,4	35,4	163,6	12647	4,4			207,7
Dania	4243,8	238458,2	15,6	213,6	11054	0,8			155,9
Niemcy	2608,2	99655,8	27,2	436,9	25626	4,6			99,5
Grecja	2627,2	19017,7	22,3	1493,9	12870	12,7			51,7
Hiszpania	1290,2	34554,2	14,9	594,8	21954	6,9			49,8
Estonia	678,8	40051,4	40,5	168,6	12580	10,1			114,7
Francja	2095,0	90381,2	43,9	514,7	29374	10,8			64,3
Węgry	1205,1	37682,3	39,2	348,5	15701	11,3			80,1
Irlandia	1103,5	43248,0	6,1	468,2	16358	2,6			90,7
Włochy	3245,1	39875,5	14,1	1430,1	23461	6,2			23,1
Litwa	722,2	19094,4	31,4	328,4	10332	14,3			52,4
Luksemburg	2003,9	95065,3	15,1	486,2	19963	3,7			143,6
Łotwa	596,8	21102,5	37,9	162,8	7169	10,3			114,3
Malta	11898,9	22700,7	17,4	3272,5	7687	4,8			37,4
Holandia	12737,4	160381,5	20,2	1443,0	41566	2,3			33,0
Austria	2119,5	46217,7	16,1	863,8	17887	6,6			71,9
Polska	1500,2	16255,3	18,7	565,4	6528	7,1			52,9
Portugalia	1120,2	17484,5	25,1	513,7	10081	11,5			49,1

Kraj	PRODUKTYWNOŚĆ			DOCHODOWOŚĆ			Udział salda do- płat i podatków do działalności ope- racyjnej w docho- dzie z rodzinnego gospodarstwa rol- nego w % SE600/SE420
	Produkcja ogółem w euro/ 1 ha UR SE131/ SE025	Produkcja ogółem w eu- ro/ 1 AWU SE131/SE010	Produkcja ogółem w euro na 100 euro aktywów ogółem SE131/SE436*100	Dochód z ro- dzinnego gospo- darstwa rolnego w euro na 1 ha UR SE420/SE025	Dochód z ro- dzinnego go- spodarstwa rolnego w eu- ro na 1 FWU	Dochód z rodzinnego gospo- darstwa rolnego w euro na 100 euro wartości aktywów ogółem SE420/SE436*100	
Rumunia	1279,1	9293,7	35,8	521,6	3450	14,6	28,1
Finlandia	1531,1	64846,9	20,8	415,0	22794	5,6	218,7
Szwecja	1601,1	112001,4	20,4	173,8	15568	2,2	223,2
Słowacja	911,7	35162,0	51,2	*	*	*	*
Słowenia	2276,0	15784,3	13,2	612,3	3892	3,6	103,3
Wielka Bryta- nia	1467,0	110078,7	15,9	363,3	41298	3,9	73,0
UE-27	1980,6	40798,7	20,8	572,4	14714	6,0	58,4

*nie policzono z powodu ujemnego dochodu z gospodarstwa rolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie FADN.

Wskaźnik kosztów ogółem w przeliczeniu na 100 euro wartości produkcji (tabela 2) wskazuje, w wielu krajach gospodarstwa nie mogłyby działać bez dopłat. Najwyższym udziałem salda dopłat i podatków w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego charakteryzowały się gospodarstwa Szwecji, Finlandii, Czech, Danii, Luksemburga, Łotwy i Estonii, najniższym: Rumunii i Włoch. W polskim gospodarstwie był 9,4% niższy niż przeciętnie w UE (tabela 3).

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Możliwości produkcyjne gospodarstw w Polsce, będących w polu zainteresowania FADN, były mniej korzystne niż przeciętne w UE. Wielkość ekonomiczna polskiego średniego gospodarstwa, wielkość obszarowa oraz wartość majątku były około dwukrotnie niższe, natomiast nakłady pracy nieco większe.
2. Intensywność produkcji polskiego gospodarstwa rolniczego mierzona kosztami bezpośrednimi także była niższa niż przeciętnie w UE, natomiast mierzona kosztami nawozów i środków ochrony na poziomie przeciętnego gospodarstwa UE.
3. Polskie gospodarstwo obok rumuńskiego, Słowenii i Portugalii było jednym z gospodarstw o najniższej produkcji – prawie 2,5 razy niższej niż przeciętnie w UE i charakteryzowało się kosztami ogółem przypadającymi na 100 euro wartości produkcji niższymi niż przeciętnie w UE.
4. Niższa niż przeciętnie w UE była też efektywność czynników produkcji polskiego gospodarstwa. Charakteryzowało się ono mniejszą produktywnością ziemi, pracy i kapitału. Produktywność pracy niższa była tylko w gospodarstwach Rumunii Słowenii i Bułgarii. Także niższa była dochodowość ziemi i pracy. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego uzyskany z 1 ha UR był o około 10% niższy od przeciętnego w UE, a dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 FWU aż ponad 50%. Tylko dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 100 euro aktywów w polskim gospodarstwie był o 17,5% wyższy niż przeciętnie w UE. Udział salda dopłat i podatków w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego w polskim gospodarstwie także był 9,4% niższy niż przeciętnie w UE.

5. Przedstawiona analiza pokazała, że przeciętne polskie gospodarstwo rolnicze będące w polu zainteresowania FADN, po siedmiu latach od wstąpienia Polski do UE, w porównaniu z gospodarstwami rolniczymi większości państw UE charakteryzowało się mniej korzystnym potencjałem produkcyjnym, niższą intensywnością produkcji oraz uzyskiwaną produkcją, w wyniku czego, niższa także była efektywność jego czynników produkcji (produktywność ziemi, pracy i kapitału oraz dochodowość ziemi i pracy).

Literatura

- Goraj L., Mańko S., *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Difin, Warszawa.
- Kulawik J., *Wybrane aspekty efektywności rolnictwa*, w: *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej 1*, Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB, Warszawa 2007.
- Manteuffel R., *Ekonomika i organizacja gospodarstwa rolniczego*, PWRiL, Warszawa 1979.
- Poczta W., Siemiński P., *Kierunkowe rozwiązania systemowe modelu płatności bezpośrednich z punktu widzenia interesu polskiego rolnictwa*, w: *Reforma Wspólnej Polityki Rolnej w kontekście potrzeb i interesów polskiego rolnictwa*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej Departament Polityki Integracyjnej, Warszawa 2008.
- Rajtar J., *Proces produkcji w rolnictwie*, w: *Encyklopedia Ekonomiczno-Rolnicza*, WRiL Warszawa 1984.
- Tomczak F., *Czynniki produkcji rolniczej*, w: *Encyklopedia Ekonomiczno-Rolnicza*, WRiL Warszawa 1984.
- Woś A., *Produkcyjność czynników wytwórczych*, w: *Encyklopedia Ekonomiczno-Rolnicza*, WRiL, Warszawa 1984.
- Zegar J.S., *Dochody w rolnictwie (metodologia, stan i tendencje)*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2008 tryb dostępu: http://prof_zegar_k2_pdf (30.01.2014).
- Zegar J.S., *Dochody rolników po akcesji w Unii Europejskiej*, Raport, „Realia i co dalej” 2011, nr 4, Fundacja Rozwoju, Warszawa.

**Potential and effectiveness of farms production factors – Poland
in relation to the European Union in the light of FADN**

Summary

The aim of this study was to assess the potential and efficiency of production factors on Polish farms in comparison with EU farms. Also, the intensity of production, value of production, and the share of subsidies in the income of the family farm were analyzed. The source of data was information from FADN farms accounting in 2010–2011. The production capacity of farms in Poland, which are of interest to the FADN, were less favorable than the EU average. The efficiency of production factors of Polish farms was also lower. An average Polish household was characterized by lower productivity of land, labor and capital, and profitability of land and labor. The income from the family farm obtained from 1hectare was about 10% lower and the income from the family farm in terms of 1 FWU more than 50% lower than the EU average. Only the income of the family farm at 100 euros in assets was 17.5% higher. The share of the balance of subsidies and taxes on income from the family farm was also 9.4% lower than the EU average.

Keywords: efficiency, productivity, profitability, production factors.

Translated by Alicja Porowska